

TÜRK BASININDA ÇERÇEVELEME MÜCADELESİ: AMASRA MADEN KAZASI HABERLERİNİN ÇERÇEVELEME ANALİZİ

Hüseyin ÖZARSLAN¹

Beyler YETKİNER²

M. Salih GÜRAN³

ÖZ

15 Ekim 2022 tarihinde, Bartın ilinin Amasra ilçesinde Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Amasra Müessese Müdürlüğü'ne bağlı kömür madeninde grizu patlaması oldu, sonrasında göçük ve yangın meydana geldi. Yaşanan maden kazasında yeraltında bulunan 110 madenciden 42'si hayatını kaybetti. Basında önce “kaza” “facia”, “patlama” kelimeleriyle kurulan haber öyküleri Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın arama kurtarma faaliyetlerini incelemek üzere gittiği Bartın'da “Kader planına inandığımız için bunun ne dünü bugünü ne de yarını olmayacaktır bunlar her zaman olacaktır. Bunu da bilmemiz lazım.” şeklindeki açıklamasından sonra yön değiştirdi. Medya ve siyaset sahnesinde kader ve şehitlik tartışması başladı ve yeni bir kutuplaşma yaşandı. Kutuplaşmanın bir tarafında siyasi aktörlerin sponsorluğunda “şehit”, “kader” gibi kültür ve din referanslı çerçeveler diğer tarafta ise “ihmal/tehbirsizlik, cinayet/katliam” gibi sorumluluk atıflarının hakim olduğu çerçevelerle inşa edilmiş haberler ortaya çıktı.

Bu araştırma yaygın medyanın haber söylemini ve siyasi aktörlerin söylemlerini izleyerek çerçeveleme kuramının toplumsal-siyasi süreçlerin analizinde ne ölçüde pratik bir araç olduğunu anlamayı ve ayrıca Türk medyasında maden kazasıyla ilgili haberlerdeki çerçeveleme tercihlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çerçeveleme teorisi, siyasi aktörlerin ve medya aktörlerinin söylemlerinin, ortaya çıkış sürecinden başlayarak, birbirleriyle çatışmaları, izlerkitle çerçeveleriyle etkileşimleri, zaman içindeki dönüşümleri ve sosyal kültürel-politik arka planlarını da göz önünde bulundurularak analiz edilmesinde yararlı bir yöntem oluşturmaktadır. Bu bağlamda Birgün, Karar, Sabah, Sözcü, Yeni Akit, Yeni Şafak gazetelerinde Amasra Maden Kazasıyla ilgili yayımlanan toplam 276 haber çerçeve analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda Sabah, Yeni Şafak ve Yeni Akit gazetelerinin “şehit”, “kader”, “devlet görev başında” çerçeveleriyle; Sözcü, Karar, Birgün gazetelerinin ise “cinayet/katliam”, “ihmal/tehbirsizlik”, “kader söylemine tepki” çerçeveleriyle kaza haberlerini çerçevelediği bulunmuştur. Gazetelerin en çok tercih ettiği tür çerçevesi ise insani ilgi çerçevesi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çerçeveleme analizi, medya çerçeveleri, maden kazası, çerçeveleme mücadelesi, Türk basını

Araştırma Makalesi

Research Article

¹ Prof. Dr.
Gümüşhane Üniversitesi
İletişim Fakültesi

E-Posta
ozarslan@gumushane.edu.tr
ORCID
0000-0002-2722-152X

² Doç. Dr.
İnönü Üniversitesi
İletişim Fakültesi

E-Posta
Beyler.yetkiner@inonu.edu.tr
ORCID
0000-0001-9530-7707

³ Prof. Dr.
Gümüşhane Üniversitesi
İletişim Fakültesi

E-Posta
msguran@yahoo.com
ORCID
0000-0002-3357-7231

Başvuru Tarihi / Received
11.05.2023

Kabul Tarihi / Accepted
12.06.2023

A FRAMING CONTEST IN THE TURKISH PRESS: A FRAMING ANALYSIS OF THE 2022 AMASRA MINING ACCIDENT NEWS

ABSTRACT

In October 15, 2022, a gas explosion in a coal mine of the Turkish Coal Institution (TTK) in Amasra near the city of Bartın caused the death of 42 miners. The media agenda responded with first headlines using “accident”, “disaster” and “explosion” but a media debate started when the President visited the city and made a statement over the incident: “Since we believe in a plan of fate, there will not be a past, present nor a future to this. These will always happen. We have to acknowledge this”. This media and politics context saw a polarised public debate a framing contest that referenced cultural and religious metaphors of “martyr”, “fate” with the aim to ward off responsibility from individuals on the one side and “neglect and imprudence”, “crime and massacre” with the aim for attributing responsibility.

This study aims to assess the practicality of media framing analysis for the study of political communication processes while also researches the conditions of frame setting and frame election by the Turkish mainstream media in relation to the mining accident. Framing analysis proves a helpful tool in analysing the discourses of political actors and media actors from the beginning on, their progress of debate, interactions between audience frames and media frames, the transformations and the cultural-political backgrounds of audience frames. For this, 276 news stories about the Amasra mining accident which were published in the dailies Birgün, Karar, Sabah, Sözcü, Yeni Akit, Yeni Şafak have been subjected to frame analysis. The study revealed that Sabah, Yeni Şafak and Yeni Akit used frames of "martyr", "fate", "the state is on duty" frames while Sözcü, Karar, Birgün used the frames "crime/massacre", "negligence" and "backlash to fate discourse". The most preferred generic frame generally has been found as the "human interest frame".

Keywords: Frame analysis, media frames, mining accident, framing contest, Turkish Press.

GİRİŞ

Siyasi süreç çoğu zaman, toplumsal, siyasi veya ekonomik meseleler hakkında kimin tanımının hâkim olacağını mücadelesi olarak tanımlanmıştır (Gamson vd, 1992). “Vatandaşların siyasal olayları tartıştıkları” ölçütleri belirleyen çerçevelerin mücadelesi, çerçeve rekabeti olarak adlandırılır. (Tuchman, 1978). Vatandaşların siyasi desteğini ve bununla bağlantılı siyasi algılarını biçimlendirmede çerçevelerin gücü hakkında birçok kanıt bulunmaktadır. Disiplinler arası kökenlere sahip olan çerçeveleme literatüründe kavramın ortaya çıktığı disipline göre farklı tanımlar yapılmıştır.

Çerçeveleme, insanların bir meseleyi inceleyip değerlendirirken, belli “çerçeveler”i yani meselenin belli bazı niteliklerini ve sonuçlarını algılayıp

odaklandığı diğer bazı nitelik ve sonuçları ise ele al(a)madıkları süreci kastetmektedir (Tankard, 2001). Çerçeveler “sürekli bir seçme, öne çıkarma ve dışlama” etkinliğidir (Gitlin, 1980).

Çerçeveleme analizinin temel varsayımı bilgi/mesajın haberciler tarafından izlerkitlenin meseleleri, haberleri veya olayları anlayışını veya yorumlayışını etkileyecek biçimde filtreledikleri varsayımına dayanmaktadır. Sürekli bir bilgi akışından veriler devşirirken haberciler, birkaç şekilde (örneğin belli mesele veya olayları diğerlerine tercih edip öne çıkararak, sunum sırasını belirleyerek, tekrar ederek, bilgi kaynağını destekleyerek) tutumları, inançları ve davranışları etkileme imkânına sahip olurlar.

Iyengar (1989) haberlerin izleyicinin olayları anlayışını veya yorumlayış biçimini değiştiren bir bakış açısıyla sunulduklarını ve belirli duygular uyandırdıklarını ortaya koymuştur. McCombs ve Shaw (1972) medyanın, bilgi vererek dikkatimizi belli olay ve meselelere yönelttiğini belirtmişlerdir. Çerçeveleme alanında yapılan araştırmalarda insanların haber bilgilerini düzenleyip anlamada kullanabilecekleri şekilde daraltılmış bakış açıları seçeneği, başka bir deyişle “çerçeveler” kullandıklarını söylemektedir.

Haberciler, çerçeveler vasıtasıyla kendilerince önemli ve haber değeri yüksek bilgilere öncelik vererek gündem oluşturabilmektedir. İzler kitle tarafından bakıldığında ise çerçeve kullanımı bilgiyi, alıcıya tanıdık gelecek bir biçime sokarak, alıcının onu yorumlamasına ve değerlendirmesine yardımcı olmaktadır (Norris, 1995). Haber çerçeveleri öncelikle muhabir-kaynak ilişkisinden doğmaktadır.

İletişim araştırmalarında yapılagelen çerçeveleme analizinde genellikle (1) habercilik normlarının, değerlerinin veya kurumsal yapılarının etkileri; (2) haber içeriğinin kendisi; (3) haber çerçevelerinin halkın meseleleri veya olayları anlayışı üzerindeki etkileri olmak üzere üç yaklaşım mevcuttur (Norris, 1995).

1. Medya Çerçevelerinin Kökenleri

Medya çerçeveleme analizi, bilişsel psikoloji varsayımından hareketle, haber editörlerinin ve muhabirlerinin tıpkı her sıradan insan gibi dünyayı anlamlandırarak işlerini yapabilmeleri için yorum şemalarına muhtaç oldukları varsayımına

dayanmaktadır. Bu meslek erbabı haberleri çabuk ve sürekli bir düzende üretebilmek için mesleki rutinler, değerler ve prosedürler geliştirmişlerdir (McLeod vd, 1994). Bunun sonucunda belli bakış açıları, haber konuları ve anlatım biçimleri haber akışına hâkim hale gelmiştir (Bennet, 1990). Çerçeveler, habercilerin büyük miktardaki bilgiyi çabucak tanımlayıp sınıflandırmalarına ve izleyiciye verimli bir biçimde aktarmasına izin veren çalışma rutinleri olarak işlev görmektedir (Gitlin'den akt. Aday, 1999). Price ve diğerleri (1997), haber değerlerinin habercilik rutinlerine dönüşmesiyle belli haber çerçevelerinin ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Haber değerlerinin buradaki kritik etkisi belli anlatı açılarının haberlerde diğer bazılarına göre daha sık görülmesi ile çerçevelere dönüşmesinde saklıdır. Editoryal süreçte bazı anlatılar diğerlerine göre daha çok tercih edilerek medyadaki haber akımında daha yoğun olarak temsil edilmektedir. Haber değerleri sadece seçim sürecini değil haberin sunumunu da etkilemektedir. Sonuç olarak olayların haber değerinin belirlenmesiyle birlikte paketlenip sunulma süreci de, okuyucuların olayları anlayış biçimi üzerinde sistematik bir etkiye yol açabilmektedir. Haber kaynaklarının tümünün bakış açısının veya konuyla ilgili tüm bilgilerin aktarılmasının mümkün olmaması sebebiyle medyada çerçeveleme kaçınılmazdır. Medyada karmaşık konuların birbiriyle ilgili bir konu bütünlüğü içinde düzenlenip özetlenebilmesi için çerçeveler şarttır (Entman, 1993). Bazen haber çerçeveleri homojendir bazen ise birçok rekabet halindeki çerçeveler tarafından oluşturulmaktadır (Nelson vd, 1997). Burada belli bir çerçeve, konuyla ilgili görüşlerin kapsamını daraltabilir.

Goffman (1974) çerçevelemeyi, insanın toplumsal süreçlerindeki bilişsel bir becerisi olarak kabul etmişti, ancak iletişim araştırmacıları çerçevelemeyi kasıtlı bir süreç olarak görmekte, çerçevelerin de, genel geçer haber rutinleri ve değerleri kullanarak bilinçli bir şekilde dâhil etme, öne çıkarma ve dışlama süreçleriyle etkin bir biçimde üstlenildiğini ve üretildiğini kabul etmektedirler.

2. Medya Çerçeveleri Ve Medya Çerçeveleme Konsepti

Çerçeveleme terimini ilk kez kullanan sosyolog Goffman'dan (1974) bu yana çerçeveleme analizi üç disiplinde gelişme göstermiştir: Yönetim ve organizasyon bilimleri, sosyal hareketler araştırmaları ve medya çalışmaları. Yönetim ve

organizasyon bilimleri farklı çerçevelerin davranışlara etkisine odaklanmaktadır. Bu araştırma geleneği genellikle deneyseldir.

Sosyal hareketler araştırmaları ise çerçeveler ile bunların ilgili olduğu kültürel, siyasal ve toplumsal olgular arasındaki ilişkiye ve bunların mobilizasyon bakımından etkilerine daha fazla vurgu yapmaktadır (Snow ve Benford, 1988). Pek çok sosyal hareket araştırması çerçeveleme analizini yorumsal bir yaklaşımla kullanmaktadır.

Medya çalışmaları alanında yapılan çerçeveleme analizleri ise genellikle Entman'ı başlangıç noktası olarak ele almaktadır. Bu çalışmaların teorik odak noktası medyada haberlerin çerçevenmesidir. Entman'a göre (1993) haber içeriğinin ana fikri inşa eden çerçeve; seçme, öne çıkarma, dışlama yoluyla bağlamı vermekte ve meselenin ne olduğunu söylemektedir.

Stephan Reese göre (2001) çerçeveler toplum tarafından paylaşılan ve zamanla kalıcı hale gelen düzenleyici ilkelere dir. Bir çerçeve habere ait temel bir düzenleyici ana fikirdir; seçim, öne çıkarma, dışarda bırakma ve inceleme yoluyla bağlamı sunmakta, meselenin ne olduğunu söylemektedir. Pan ve Kosicki'ye göre (1993) çerçeve tematik bakımdan bir haberin farklı semantik unsurlarını (örneğin; bir eylem ya da aktörün tanımlanması, kaynaktan alıntı, arka plan bilgisi) birbiriyle bağlantılandırarak bir bütün haline getirmektedir.

Entman'ın (1993: 52) çok atıf yapılan tanımına göre çerçeveleme “algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçip onları bir iletişim mesajında daha önemli hale getirerek belli bir sorun tanımını, sebep sonuç yorumunu, ahlaki değerlendirmeyi ve/veya çözüm önerisini destekleyecek biçimde kullanmak” demektir. Bu tanıma göre çerçevelemenin asli unsurları seçim ve öne çıkarma yoluyla önem atfetmedir. Seçim ve önem çerçevelemeyi gündem kurma veya eşik bekçiliği gibi yaklaşımlardan ayırmada özel bir öneme sahiptir. Konunun kendisinin seçilip önem atfedilmesinden çok, konunun belli yönlerinin seçilip önem verilmesiyle nedeniyle çerçeveleme, eşik bekçiliği ve gündem kurma yaklaşımlarından ayrılmaktadır.

Nelson ve arkadaşlarına göre çerçeveleme “bir haber ajansı veya siyasi lider, halkla ilişkiler temsilcisi, siyasi reklam danışmanı veya haber tüketicisi gibi bir iletişim

kaynağının siyasi bir meseleyi veya tartışmayı tanımlayıp inşa etme sürecidir” (Nelson vd, 1997).

Entman’ın (2003) çerçevelerin yayılışını gösteren “basamaklı modeli”ne göre çok çeşitli çerçeve kaynakları bulunmaktadır. Örneğin; ABD’de Beyaz Saray’ın oluşturduğu hâkim çerçeveler hükümet ve ona bağlı kuruluşlar, seçkinler, sivil toplum kuruluşları ve medya gibi sistemin geri kalanına, en sonunda da vatandaşlara ulaşarak yayılmaktadır. Bununla birlikte bu süreç boyunca medya ve diğer toplumsal aktörler hâkim çerçevelere karşı, rakip çerçeveler çıkararak dolaşımdaki çerçeveleri sorgulayabilir. Bir olay ya da meselenin çerçevesi sürecinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Çerçeve hâkim hale gelebilir, çerçeveler yarışabilir ve çerçeveler birbirini dengeleyebilir. Beyaz Saray tarafından tercih edilen çerçevelerin diğer seçkinlere, haber yazarlarına ve halka yayılmasını ve canlanmasını etkileyen dört faktör vardır: Güdüler, kültürel ahenk, güç ve strateji.

Entman’a göre (1993: 52) çerçeveler şu işlevleri yerine getirir:

(a) *Problem tanımlar*: Bir nedensel kaynağın neyi hangi maliyet ve yararlarla yaptığını, genellikle ortak kültürel değerler bağlamında ölçerek tanımlar;

(b) *Nedenleri tanımlar*: Problemi yaratan güçleri tespit etmektedir;

(c) *Ahlâki yargılarda bulunur*: Nedensel kaynakları ve bunların etkilerini değerlendirmektedir

(d) *Tedavi önerir*: Problemlere tedaviler önermekte, bunları haklı göstermek ve olası etkileri hakkında tahminde bulunmaktadır. Tek bir cümle bu dört çerçeveleme işlevinden daha fazlasını yerine getirebilmesine rağmen bir metindeki birçok çerçeve bunlardan hiçbirini de yerine getiremeyebilir. Herhangi bir metindeki bir çerçeve her dört işlevi de bir arada içermek zorunda değildir. Yani bir iletişim metni çerçeveleme işlevlerinin tamamını barındırabilirken bir diğeri hiç birine sahip olmayabilmektedir.

Bir iletişim sürecinde çerçeveler en az dört yerde görülmektedir: (1) Kendi inanç sistemlerine göre çerçeve üreten ve çerçeveleme hükümleri veren iletişim kaynakları; (2) çerçeveleri barındıran metin (belli anahtar kelimeler, basmakalıp laflar, klişeleşmiş imajlar, bilgi kaynakları, destek veren veri veya hüküm kümeleri); (3) kaynağın amaçladığı çerçeveleri işleyen ve buna tepkide bulunan alıcı; (4) ortak

biçimde canlandırılan çerçevelerin deposu olarak işlev gören kültür. Çerçevelemenin işlevleri bu dört yerin her birinde gerçekleşebilir.

3. Haber Çerçeveleme Analizi

Haber çerçevelerini inceleyebilmek için yapılacak analizlerde iki yaklaşım kullanılmaktadır (Semetko ve Valkenburg, 2000). Bu yaklaşımlar de Vreese ve diğerlerinin (2001) belirttiği gibi tümevarımsal bir yaklaşımla ortaya çıkan konuya özgü (biçimsel) haber çerçeveleri ile tümdengelim yaklaşımıyla ortaya çıkan tür çerçeveleri ayırmasına dayanmaktadır. Konuya özgü çerçeveler sadece belli konu başlığı veya haber olayları ile ilgili iken, tür çerçeveleri geniş bir konular yelpazesine hatta farklı kültürel bağlamlara uyarlanabilir. Birincisinde belli bir konu, dönem ve kanalda gerçekleşen çerçeveleme eylemlerinin tümünün taranması, sınıflandırması ve genel bir yoruma tabi tutulması tercih edilmektedir. İkinci yaklaşımda ise, söz konusu mesele ve konu, tema veya temalar ile ilgili olarak literatüre yansımış veya ön araştırmada bulunmuş belli çerçevelerin araştırma amaçlarına uygun olarak gruplandırılması ve aranması tercih edilmektedir. Tümevarım yaklaşımında haberin, bütün olası çerçeve seçeneklerini ortaya koymak amacıyla haber öyküsünü açık bir bakışla çözümlenmektedir. Bu yaklaşımda çerçevelerin çok serbest tanımlanmış taslak kavramları ile başlanmaktadır (Entman, 1993). Buna göre bir konunun birçok olası çerçeveleşme biçimini tespit edebilir, fakat bu yöntem daha geniş çalışmalarda kullanılmakta ve sıklıkla küçük örneklemelere dayanmaktadır ve aynı zamanda tekrarlanması da zordur.

Tümdengelim yaklaşımındaysa literatürde sık tekrar eden belli çerçevelerin haberde ne ölçüde görüldüğünü araştırılmaktadır. Bu yaklaşımla elde edilen sonuçlar tekrarlanmaya müsaittir. Geniş örneklemelere uygulanmakta, haberlerdeki çerçeveleme farklılıklarını kolayca fark edilmektedir.

Çerçeveleme analizinde sözcükler, cümleler, paragraflar veya bütün bir haber metni kodlama birimi olarak kullanılabilir; kelimeler ve cümleler anlamları bakımından kullanıldıkları bağlama bağımlı olduklarından analize uygun birimler olarak kabul edilmektedir. Bu sayede bunların belli bir bağlamda birkaç olası anlamdan hangisini anlattığını tespit etmek mümkün olmaktadır.

Çerçeve analizinden, metinlerde yansıtılan kültürel kabullere ve anlam yapılarına ulaşmak mümkündür. Çerçeveler, meseleler hakkında belli bir anlayış oluşturmaya yönelik algı ve düşünceyi uyandıracak şekilde uygulanmaktadır. Bunlar haber anlatısında seçilip öne çıkarılacak şekilde anahtar sözcükler, mecazlar, kavramlar ve sembollerden oluşmakta ve temsil edilmektedir (Entman, 1993).

Entman'a göre benzer bir biçimde verilebilecek olaylar hakkındaki medya anlatılarını karşılaştırmak, haberi çerçeveleyen kritik metinsel tercihleri ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır. Entman, anlatılar karşılaştırılmadığı sürece çerçevelerin tam ve güvenilir bir biçimde tespitinin zor olduğunu, çünkü çerçeveleme araçlarının birçoğunun doğal, göze çarpmayan kelime veya görüntü seçimi olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Yapılan bu çerçeveleme analizinde tüm bunlar göz önünde bulundurularak Amasra maden kazasıyla ilgili haberlerde medya ve siyasi aktörlerin çerçeve tercihleri karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur.

4. Yöntem

Amasra Maden Kazası haberlerinin çerçeveleme analizinin yapıldığı bu araştırmada tümevarım ve tümdengelim yaklaşımlarının her ikisi de kullanılmıştır. Kaza haberlerinin çerçeveleme analizinde her iki yöntemin imkânlarından yararlanmak amacıyla hem literatürde yaygın bulunan tür çerçeveleri hem de gazetelerin haber anlatılarında tercih edilen konuya özgü (biçimsel) çerçeveler analiz kapsamına alınmıştır. Ön araştırma sırasında sık rastlanan, bağlam gereği rastlanması beklenen, ayrıca söylem ve tutumu yansıtmaya bakımından önem arz ettiği düşünülen çerçeveler listelenmiş ve bunların aranması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda çerçevelerin tutarlılığı test etmek için haberler üç ayrı uzman tarafından analize tabi tutulmuştur.

Özellikle kaza ve yaşanan can kayıpları söz konusu olduğu için literatürde sık tekrarlanan; okuyucunun duygularına hitap eden “insani ilgi”, faillik atıfları içeren “sorumluluk atfetme”; fikir, tutum, birey, ideolojik çatışmaları içeren “çatışma” gibi tür çerçevelerinin yanında siyasi arenada yaşanan “kaza-kader” tartışması nedeniyle kültür ve dinden kaynaklanan konuya özgü çerçeveler de araştırılmıştır. Kökenleri kültürün derinliklerinden gelen klişeler, beylik laflar vb. (şehit, kader, ihmal, cinayet,

katliam gibi) ima yüklü tek bir ifadenin de birden fazla çerçeveye ev sahipliği yapması sık rastlanan bir durumdur. Bu bakımdan bir haber anlatısı birden çok çerçeveyi ihtiva edebileceği gibi başka bir haberde hiçbir çerçeveye rastlanmayabilir.

4.1. Analizin Kapsamı ve Sınırlılıkları

Birgün, Karar, Sabah, Sözcü Yeni Akit, Yeni Şafak gazetelerinin Web versiyonları örneklem olarak seçilmiştir. Adı geçen gazetelerde Amasra maden kazasının meydana geldiği andan itibaren 15-18 Ekim 2022 tarihleri arasında 4 gün boyunca çıkan haberler analiz edilmiştir.

5. Bulgular

5. 1. Tür Çerçeveleri

Habercilik pratikleri üzerine yapılan araştırmalar mesleğin rutinleşme eğilimleri nedeniyle tür çerçeveleri olarak bilinen bir takım habercilik kalıplarının daha sık kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Örneğin; Valkenburg ve diğerleri (1999: 555) tür çerçevelerini araştırdıkları çalışmalarında sorumluluk, çatışma, insani ilgi, ahlâkîlik ve ekonomik sonuçlar çerçevelerinin medya söylemlerine hâkim olduğunu bulmuşlardır. Çerçeveleme literatüründe “tür çerçeveleri” olarak adlandırılan bu habercilik kalıplarının, Amasra Maden Kazası haberlerinde nasıl tespit edildiği örnekleriyle aşağıda sunulmuştur:

(1) *İnsani ilgi çerçevesi*; konu veya problemin sunumuna insani bir yüz veya duygusal bir bakış getirmektedir (Bennett, 1995). Olayın sunumunda insanlarda öfke, empati, sempati, acıma, şefkat gibi duygular uyandıracak şekilde sorundan etkilenen bireylerin kişisel trajedilerini öne çıkararak okuyucu ile birebir kişisel ilişki yoluyla duygusal mesajı iletmeyi hedefleyen çerçevedir. Çerçevelerin çoğu, siyasal-toplumsal meselelerde toplumsal grup bağlantıları (kültür) üzerinden anlam oluşturmaya çalışırken, insani ilgi çerçevesi insanlık koşulları üzerinden empati sağlayarak iletişim duvarlarını aşmaya, duygusal ilişki kurmaya çalışmaktadır. İnsani ilgi çerçevesi kurbanların yaşadığı trajediyi tasvir etmiş, duyulan derin üzüntüyü, kurtarma çalışmalarındaki özveriyi, kurbanların daha önce yaptığı sosyal medya paylaşımlarını, görselleri vs. içermiştir. Örneğin; “*Bu kare yürek dağladı: Anne bak babam!*” “*Patlamada hayatını kaybeden Okan Akgül'ün iki yaşındaki kızının, babasının*

fotoğrafını annesine göstermesi yürekleri dağladı. O anlar objektiflere böyle yansdı...” (Sabah, 2022) gibi haber öyküleri insani ilgi çerçevesine sahiptir.

(2) *Sorumluluk atfetme çerçevesi*; soruna neden olmakla veya çözüm sorumluluğunu yüklemekle bir tarafın suçlanmasını içermekte ve yine literatürde yaygın çerçevelerdendir (Iyengar, 1987). Meydana gelen maden kazası beklendiği üzere “ihmal, tedbir, önlem” düşüncelerini tetiklemesi nedeniyle ilk andan itibaren en sık kullanılan çerçevelerden olmuştur.

“Bartın’daki maden ocağında Sayıştay patlama uyarısında bulunmuş

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez, Bartın’da maden ocağında meydana gelen facianın nedeni için “İlk belirlemelere göre grizu patlaması” açıklaması yaptı. Öte yandan Sayıştay TTK 2019 Yılı Denetim Raporunda, Amasra Müessese Müdürlüğü’ne bağlı madende patlamanın yaşandığı derinlikte ani gaz degajı ve grizu patlama riskinin arttığı konusunda uyarı yapıldığı ortaya çıktı.” (Sözcü, 2022) haberi sorumluluk atfetme çerçevesine örnektir.

(3) *Çatışma çerçevesi*; Tür çerçeveleri içerisinde toplumsal-siyasal meselelerin kamuoyunda tartışılmasında en sık rastlanan çerçevelerden biri, çatışma çerçevesidir (de Vreese vd, 2001). Taraflar, gruplar, insanlar arasında çatışma içeren ifadeler, bağlamları içinde ve tarafların ilişkileriyle birlikte alındığında çatışma çerçevelerini oluşturmaktadır. Çatışma çerçevesi olayı izleyen üç gün içinde kader ve şehit tartışmaları nedeniyle kültürel-siyasal çatışma olarak ortaya çıkmıştır. *“Bartın’ın Amasra ilçesinde maden ocağındaki patlamada şehit düşen Berkay Kesim’in mezarı başında Kur’an okuması nedeniyle eleştirilen Adalet Bakanı Bekir Bozdağ, “Rabbim bizi de son nefesini verene kadar kınayıcıların kınamasından korkmadan Kur’an okuyanlardan eylesin” dedi.*

İnfaz Koruma Memuru Muhammet Kesim’in Amasra’daki maden kazasında şehit olan oğlu Berkay Kesim’in mezarı başında Kur’an tilavet etmesi nedeniyle eleştirilen Bakan Bozdağ, sosyal medya hesabından o eleştirilere yanıt verdi.” (Sabah, 18.10. 2022)

(4) *Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi*; ekonomik kazanç/kayıp, verimlilik veya etkinlik gibi ekonomik ölçütleri öne çıkarmasıdır. Bu ölçütler parasal birimlerle ifade

edilebilirler veya daha genel bir söylemde, belli amaçlara ulaşmak için hangi yolun en etkili olduğu biçiminde olabilirler.

“İş cinayetleri sermayenin daha fazla kâr hırsından

Türkiye’de iş cinayetleri artarak devam ediyor. Özel sektörden devlet kurumlarına birçok alanda alınmayan önlemler, kâğıt üzerinde kalan denetimler ile patron ve iktidar ilişkileri emekçinin canına mal oluyor” (Birgün, 2022). Bu haber aynı zamanda toplumsal gruplar arasında çatışma ifadelerini de barındırdığı için hem “ekonomik sonuçlar” hem de “çatışma çerçevesi” olarak kodlanmıştır.

5.2. Konuya Özgü Çerçeveler

Amasra maden kazası haberlerinde tür çerçevelerinden farklı olarak sadece belirli bir olay veya konunun haberleştirilmesinde kullanılan konuya özgü çerçevelere ait örnekler şu şekildedir:

(1) *Şehit çerçevesi*: Şehit kavramı dinî bir terim olarak Allah yolunda öldürülen müslümanı ifade eder (İslam Ansiklopedisi). Şehit kelimesi Sabah, Yeni Şafak, Akit gazetelerinde en sık tekrar eden kelimelerden biri olmuş, maden kazasında hayatını madenciler için kullanılmıştır. Bu nedenle bu kelime en sık rastlanan konuya özgü çerçeve olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin. Sabah Gazetesi’nde çıkan “*Türkiye Bartın maden şehitlerini uğurladı!*” ve Yeni Şafak Gazetesi “*Bartın’ın Amasra İlçesindeki maden ocağında meydana gelen grizu patlamasında şehit düşen 41 maden işçisinden biri olan Enes Aydın’ın imam hatip lisesinden mezun olduktan sonra maden ocağında işe başladığı öğrenildi.*” (Yeni şafak, 2022) Haberleri şehit çerçevesine örnek olarak gösterilebilir.

(2) *Kader Çerçevesi / Kader Söylemine Tepki Çerçevesi*: Kader, “Allah’ın bütün nesne ve olayları ezeli ilmiyle bilip belirlemesi” diye tarif edilir (İslam Ansiklopedisi). Bu anlam yaygın İslami kültürde yaratının dileğinin bireyin iradesini bastırıcı bir güç olarak bir bağlam şeklinde kullanımı yerleşmiştir. Bu kullanım fatalizm/kadercilik gibi olumsuz eleştirilere zemin hazırlamıştır. Nitekim haberlerde kader çerçevesinin hem kadercilik savunması hem de bu tutumun eleştirisi olarak karşıt taraflarca çerçevelendiği görülmüştür. Aynı çerçevenin bu iki zıt değerlikte kullanılması analizde birbirinden ayırt edilmiştir.

Yeni Akit gazetesinin “*Başkan Erdoğan'ın sözleri sonrası vatandaşlar yeniden araştırmaya başladı*” haberi meydana gelen kazadan sonra gazetelerin çerçeveleme mücadelesini ve sonrasında ortaya çıkan kutuplaşmayı özetlemektedir. Haberin odak noktası maden kazasının da dışına çıkarak “kader”in dini-külterel kökeni ve etimolojisine yönelik bir haber yapmış “*Başkan Erdoğan, Amasra'da meydana gelen maden kazası sonrası "gereken tedbirleri alıyoruz" diyerek kader inancına vurgu yaptı. Erdoğan'ın sözleri sonrası vatandaşlar "kader" kavramını yeniden öğrenmeye yöneldi. İslam Ansiklopedisinde "kader" kavramı şu şekilde aktarıldı: Allah'ın yaratıklarına ilişkin planını ve tabiatın işleyişini gerçekleştirmesini ifade etmek üzere literatürde kader ve kazâ kelimeleri kullanılır...*” (Yeni akit, 2022) ifadeleriyle meydana gelen kazayı kader olarak çerçevelemiştir.

Bu söylem karşısında Sözcü Gazetesi'nin “*Bartın'da meydana gelen maden faciasında 41 işçi hayatını kaybetti. Soma faciası için "fitrat" diyen Cumhurbaşkanı ve AKP Genel Başkanı Erdoğan yaşanan bu facia için de 'kader planı' ifadesini kullandı. Vatandaşlar ise bu açıklamaya tepki gösterdi, "Bir tane kaza yaşadık 'Kader' dedik. Ama 3-5 tane arka arkaya gelen kazaya 'Kader' diyemeyiz. Soma'da 301 işçimizi kaybettikten sonra tekrar bunu yaşamak kader olabilir mi?" diye sordu*” (Sözcü, 2022) kader söylemine tepki çerçevesine örnektir.

(3) *Devlet Görev Başında Çerçevesi*: Çerçevelemenin en önemli işlevlerinden bir olan sorumluluk atma işlevine cevap veren bu çerçeve maden kazası haberlerinde sık olarak görülmüştür. Sabah gazetesinin “Devlet Jet Hızıyla Seferber Oldu” başlıklı haberinin (Sabah, 2022) spotu “*Bartın'da 41 maden işçisinin şehit olduğu patlama sonrası devlet tüm imkanlarıyla kaza yerine gitti. Jet hızıyla yapılan titiz çalışmalarla 69 işçinin hayatı kurtarıldı. Kızılay, AFAD maden işçilerinin yakınları için çadır kurarken vücudunda yanıklar bulunan yaralılar uçak ambulanslarla İstanbul'a sevk edildi. Başkan Erdoğan ve 3 bakan da programlarını iptal ederek vatandaşın yanına koştu*” şeklindeydi. Bu ve bunun gibi söylemler “devlet görev başında” çerçevesi olarak kodlanmıştır.

Cinayet/katliam çerçevesi: maden işçilerinin hayatını kaybetmesindeki sorumluluğu en ileri derecede idareye atfeden cinayet/katliam çerçevesi daha çok haber kaynağı olarak bir siyasi aktöre atfedilerek kullanılmıştır.

Örneğin Birgün Gazetesinin “Bartın’da maden ocağında meydana gelen grizu patlaması sonrasında hayatını kaybeden işçilerin sayısı 41’e yükselirken AKP’li Erdoğan, faciayı yine kadere bağladı, “Kader planına inanıyoruz. Bunlar her zaman olacaktır” ifadelerini kullandı. Katliamla ilgili konuşan SOL Parti MYK Üyesi Mehmet Soğancı “Asıl canımızı sıkan bu katliama kaza diyenlerdir” derken Dev Maden Sen Genel Başkanı Tayfun Görgün ise “Önlenebilir bir olaydı, bu yüzden ‘kader değil iş cinayeti’ diyoruz” diye konuştu (Birgün, 16.10.2022) haberi cinayet/katliam çerçevesi olarak kodlanmıştır.

(4) *İhmal/ tedbirsizlik çerçevesi*: Yaşanan can kayıplarının denetimsizlik, önlem almama, ihmal ve tedbirsizlikten kaynaklandığını savunan çerçevedir:

“Hayatını kaybeden madenci bir hafta önce uyardı iddiası: Havalandırmanın bakım zamanı gelmişti ama yapılmadı

Bartın’daki maden faciasında hayatını kaybedenlerin aileleri SÖZCÜ’ye konuştu. Hayatını kaybeden madencilerden Şuayip Okul’un akrabasının aktardığına göre, Okul, kendilerine bir hafta önce havalandırmanın bakım zamanı geldiğini ancak yapılmadığını söyledi.” (Sözcü, 15.10.2022)

“Maden faciasında ‘sensör’ kuşkusu

Maden Mühendisleri Odası Başkanı Yüksel, grizu patlamasının yaşandığı Bartın’daki maden ocağındaki gaz değişiminin fark edilememesini anlayamadıklarını belirterek, çarpıcı açıklamalarda bulundu.” (Sözcü, 2022)

“Buradaki ihmallerle ve tedbir eksikliğiyle ilgili iddialar var. Bunların mutlaka üzerine gidilmesi lazım.” gibi anlatılar ihmal/tedbirsizlik çerçevesine sahiptir. Yine Karar Gazetesi’nde DEVA Partisi genel başkanı Ali Babacan’ın demecine atıfla “Gün acıyı paylaşma günü ama bu acıların tekrar yaşanmaması çok önemli. Ne yapılması gerektiği çok iyi çalışılmalı. İhmaller neydi? Tedbirlerde eksiklikler, hatalar neydi? Bu, bağımsız bir şekilde denetlenmeli.” (Karar, 16.10.2022) ifadeleri ihmal/tedbirsizlik çerçevesine örnektir.

(5) *İhmal/tedbirsizliği inkar çerçevesi*: Yaşanan kazanın ihmal ya da denetimsizlikten kaynaklanmadığını, iş güvenliğinin yeterli olduğuna yönelik ifadeler içeren çerçevedir.

“Maden ocağının içine girmeden tarif edilemeyecek bir yer olduğuna vurgu yapan Kalaycı, "Galerilerimiz açık, üretim yapılan yerlerimizde göçük yok. Amasra'da kimsenin tahmin etmeyeceği, istenmeyen bir şey yaşandı. Herhangi bir tehlikeli durum olduğunda amirlerimiz bizi ocağın içerisine sokmazlar. Burada kesinlikle ihmal yok. Ben eksi 300 kotta çalışıyordum. Belki iki dakika, belki 5 adımla kurtuldum. Beş adım daha geride olsam şu anda aranızda olamayabilirdim" ifadelerini kaydetti.”

"OKSİJEN CİHAZLARIMIZ, KİŞİSEL KORUYUCU ALETLERİMİZ, HER ŞEYİMİZ VAR"

Her türlü cihazlarının bulunduğunu aktaran Özmen, "Her türlü önlem alınıyor ama beklenmedik, ani durumlar oluyor. Ani durumlarda bazı şeyler geliyor. Oksijen cihazlarımız, kişisel koruyucu aletlerimiz, her şeyimiz var, tamdır yani. Bunların denetlenmesi de yapılıyor. Her türlü önlem alınıyor, onlarda sıkıntı yok ama grizu farklı bir şey." ifadelerini kullandı. (Sabah,15.10.2022) gibi anlatıları içeren haberler ihmal/tedbirsizliği inkar çerçevesi olarak kodlanmıştır.

(6) Birlik çağrısı çerçevesi; yaşanan zorlukların ve acıların toplumsal birlik, beraberlik, kardeşlik ve dayanışmayla aşılabileceğini, bu sayede huzurun, barışın, istikrarın, tehditlere karşı zaferin elde edileceğini anlatır. Sabah Gazetesinin "Bartın Amasra'dan gelen kara haber ile tek yürek oldu milletimiz, anında inisiyatif aldı devletimiz. Yaralılarımıza ulaşmak için kurtarma çalışmaları ivedilikle başladı. Yürekler bir oldu, Bartın oldu, hüzne boğuldu." (Sabah, 16.10.2022) birlik çağrısı çerçevesine örnektir.

5.3. İncelenen Gazetelerde Kullanılan Çerçeveler

Çalışmanın bu bölümünde gazetelerin Amasra Maden Kazası haberlerinde tercih ettiği tür çerçeveleri ve konuya özgü çerçevelere ait bulgular tablolar halinde verilmiştir. Araştırılan çerçevelere ait içerikler çerçevelerin analizinde örnekler sunularak açıklanmıştır.

Tablo 1: Sabah Gazetesinde Kullanılan Çerçeveler

Tür Çerçeveleri	
İnsani ilgi	31
Çatışma	4
Konuya özgü çerçeveler	
Şehit	22
Devlet görev başında	21
Birlik çağrısı	1
İhmal/tedbirsizliği inkar	1
Kader	1
Toplam	81

Sabah Gazetesi Amasra Maden Kazası haberlerinde tür çerçevesi olarak en fazla insani ilgi çerçevesi (31) kullanılmıştır (Tablo 1). İnsani ilgi çerçevesiyle çerçevesiz haber öyküleri maden kazası kurbanlarının hem kazadan önceki hayatlarına ait ayrıntıları hem kaza sırasında hem de arama kurtarma çalışmalarında yaşanan trajedileri ve kahramanlıkları tasvir etmiştir. Ayrıca kurbanlara ve yakınlarına ait birçok fotoğraf ve video insani ilgi çerçevesine destekleyecek şekilde kullanılmıştır. İnsani ilgi çerçevesi, kazazedeler ve yakınlarıyla özdeşleşmeyi teşvik etmektedir. Gazetenin kaza haberlerinde 4 “çatışma” çerçevesine rastlanmıştır.

Gazete haberlerinde tür çerçevesi olarak sorumluluk atfetme, ekonomik sonuçlar çerçeveleri bulunmamaktadır. Konuya özgü çerçevelere bakıldığında “Birlik çağrısı”, “İhmal/tedbirsizliği inkâr” ve “kader” çerçevelerinin birer kez kullanıldığı görülmektedir.

Sabah gazetesi haberlerinde en çok kullanılan konuya özgü çerçeveler ise; 22 “Şehit” çerçevesi, 21 “devlet görev başında” çerçevesi olmuştur. Gazetenin 16 Ekim 2022 tarihli “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ndan maden şehitlerinin ailelerine ve

yaralıları destek!” başlıklı haberinin girişi “*Bartın'daki Türkiye Taşkömürü Kurumu Amasra Müessese Müdürlüğü'nde önceki gün yaşanan maden faciası sonrasında devletin tüm kurumları seferber oldu. Patlama sonrası yürütülen çalışmalar sonrası 58 maden işçisi kurtarıldı, 41 işçi ise şehit oldu.*” (Sabah, 16.10.2022) şeklindedir. Burada dikkat çeken nokta gazetenin haberlerinde bu çerçeveyi haber kaynağına atfetmeden daha çok kendi çerçevesi olarak kullanması olmuştur. Bu çerçeveyi destekleyecek şekilde maden ocağından kurtarılan işçiler, arama kurtarma faaliyetlerinde hızlı reaksiyon, hayatını kaybedenlerin ailelerine ve yaralıları yapılan maddi yardım ve destekler, üst düzey tedavi süreçleri sık sık vurgulanmış, herhangi bir zafiyetin bulunmadığına dikkat çekilmiştir. Sabah Gazetesi haberinde 107 kez şehit kelimesi kullanılırken, 103 kez hayatını kaybetmek/yaşamını yitirmek/ölmek kelimeleri kullanılmıştır. Başka bir ilginç bulgu seferberlik kelimesidir. Devletin bütün imkanlarıyla kazaya müdahale ettiğini ifade eden bu kelime toplam 21 kez kullanılmıştır.

Tablo 2: Sözcü Gazetesinde Kullanılan Çerçeveler

Tür Çerçeveleri	
İnsani ilgi	12
Sorumluluk atfetme	17
Çatışma	9
Konuya Özgü Çerçeveler	
Şehit	4
Katliam/cinayet	9
İhmal/ tedbirsizlik	35
Kader söylemine tepki	18
Toplam	104

Bartın'ın Amasra ilçesinde meydana gelen patlamayla ilgi olarak Sözcü gazetesinde yapılan haberlere bakıldığında tür çerçevesi olarak en çok sorumluluk atfetme çerçevesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Tablo 2'den anlaşılacağı gibi sorumluluk atfetme çerçevesine toplamda 17 haberde rastlanmıştır. İnsani ilgi çerçevesi 12, çatışma çerçevesi 9 haberde kullanılmıştır. Konuya özgü çerçevelere bakıldığında İhmal/tedbirsizlik çerçevesi 35 haberde kullanılmıştır. Daha çok siyasi, toplumsal aktörlere dayandırılarak kurulan ihmal/denetimsizlik çerçevesi idarenin gerekli tedbirleri almaması nedeniyle ortaya ağır bir tablo çıktığını öne sürmüştür. Haber öyküleri bu çerçeveyi tamamlayacak şekilde “kader söylemine tepki” çerçevelerini de içermektedir. Meydana gelen patlamanın bir kader olmadığını anlatan kader söylemine tepki çerçevesi 18 kez kullanılmıştır. Bu haberler kazanın ve dolayısıyla ortaya çıkan ağır tablonun nedeninin kader değil ihmal olduğunu anlatmaktadır.

Sözcü Gazetesinde şehit çerçevesi 4 kez kullanılmıştır. Bunların tamamı haber kaynaklarından aktarılan ifadelerden ortaya çıkan çerçevelerdir.

Katliam/cinayet çerçevesi Sözcü Gazetesinde 9 kez kullanılmış, şehit çerçevesine benzer şekilde özellikle seçilip öne çıkarılan siyasi, toplumsal aktörlerin söylemlerine yer verilmesinden kaynaklanmıştır. Örnek olarak 16 Ekim tarihli haber verilebilir: “*Bartın Amasra’da Türkiye Taşkömürü Kurumu’na ait madende önceki akşam yaşanan grizu patlamasında 41 madenci hayatını kaybetti. Türkiye yasa boğuldu.*”

Akıllara, Erdoğan’ın Soma faciasından sonraki “Bunlar olağan şeyler. Bunun fitratında (yaradılışında) var” sözleri geldi.

“BUNU BİLMEMİZ LAZIM”

Dün Amasra’da incelemede bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, “fitrat” sözlerini hatırlatan bir açıklama yaptı. Erdoğan şöyle konuştu: “Biz kader planına inanmış insanlarız. Bunu da bilmemiz lazım. Maden kazalarını inşallah tarihe gömmek için elimizden gelen gayreti gösteriyoruz.”

Tiyatro sanatçısı Genco Erkal da Twitter hesabından yaptığı paylaşımda Erdoğan’ı isim vermeden eleştirdi.

“BİLİME UZAK DURMAYI KADER DİYE YUTTURAMAZSINIZ”

Erkal paylaşımında şu ifadeleri kullandı: “Cahilliği, tedbirsizliği, insan hayatını hiçe saymayı, bilime uzak durmayı ‘kader’ diye yutturamazsınız. Cinayettir. Sorumlusunuz.” (Sözcü, 16.10.2022)

Kazayla ilgili haberlerde ilginç bulgulardan biri cinayet ve katliam kelimeleri 50 kez kullanılması olmuştur. Kazanın ihmalden kaynaklandığını anlatan bir bağlamda İhmal/tedbir/önlem kelimeleri de 73 defa kullanılmıştır.

Tablo 3: Karar Gazetesinde Kullanılan Çerçeveler

Tür Çerçeveleri	
İnsani İlgi	23
Sorumluluk atfetme	15
Çatışma	16
Ekonomik sonuçlar	3
Konuya Özgü Çerçeveler	
İhmal/Tedbirsizlik	34
Kader Söylemine Tepki	4
Şehit söylemine tepki	2
Birlik Çağrısı	2
Katliam/Cinayet	18
Toplam	117

Tablo 3’e göre, Bartın’ın Amasra ilçesinde yaşanan maden patlaması sonrasında Karar Gazetesinde konu ve tür çerçevelerinin diğer gazetelere göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan haberler arasında çatışma çerçevesi en çok kullanan Karar Gazetesidir. Diğer gazetelerde sınırlı sayıda olan çatışma çerçevesinin bu gazetedeki oranına bakıldığında sayının 16 olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda iki grup, kişi veya topluluk arasındaki gerilimin haberleştirildiği görülmektedir. Bir diğer

tür çerçevesi olan insani ilgi 23, ekonomik 3 ve sorumluluk atfetme15 ve ekonomik çerçevesi ise toplam 3 haberde bulunmuştur.

Gazetenin haberlerinde insani ilgi çerçevesi 23, çatışma 16, ekonomik sonuçlar 3 defa kullanılmıştır. Karar gazetesinin haberlerinde Amasra'daki maden patlamasında en çok insani ilgiyi ön planda tutarken, çatışma çerçevesine de yer vermiştir. Tablo 3'e göre Karar Gazetesi'nde, konuyla ilgili haber yapılırken diğer gazetelerde görülmeyen/az görünen ekonomik sonuçlar çerçevesinin de dikkate alındığı görülmektedir.

Konuya özgü çerçevelere bakıldığında yapılan haberlerde en çok ihmal/tedbirsizlik çerçevesinin 34 tercih edildiği anlaşılmaktadır. Katliam/cinayet 18, kader söylemine tepki 4, şehit söylemine tepki ise 2 haberde kullanılmıştır.

Gazete Amasra Maden Kazası haberlerinde yaşamını yitirmek, ölmek, hayatını kaybetmek, vefat kelimelerinin toplamda 122 defa kullanırken şehit kelimesini 33 kez kullanmıştır. Katliam ve cinayet kelimelerinin 168 defa tercih eden gazete ihmal, önlem, tedbir almama kelimelerini 62 kez kullanmıştır.

Tablo 4: Yeni Şafak Gazetesinde Kullanılan Çerçeveler

Tür Çerçeveleri	
İnsani ilgi	11
Çatışma	2
Ekonomik Sonuçlar	1
Konuya Özgü Çerçeveler	
Şehit	6
Devlet Görev Başında	1
Birlik Çağrısı	2
Kader	2
Toplam	25

Yeni Şafak Gazetesinde Amasra Maden kazasıyla ilgili 24 haber yayımlanmıştır. Gerçekleşen maden patlaması sonrası Yeni Şafak Gazetesi'nde yapılan haberlere bakıldığında tür çerçevesi olarak daha çok insanı ilginin olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 4'den de anlaşılacağı gibi çatışma 2, ekonomik sonuçlar çerçevesi 1 kez kullanılmıştır. Konuya özgü çerçevelere ise şehit 6, kader 2, birlik çağrısı 2 ve devlet görev başında 1 defa kullanılmıştır. Haberlerde kullanılan kelimeler değerlendirildiğinde hayatını kaybetmek 41, kaza 37 ve şehit 26 ise 26 defa kullanılmıştır.

Tablo 5: Yeni Akit Gazetesinde Kullanılan Çerçeveler

Tür Çerçeveleri	
İnsani İlgi	18
Çatışma	8
Ekonomik Sonuçlar	2
Konuya Özgü Çerçeveler	
Şehit	12
Kader	18
Devlet Görev Başında	7
Birlik Çağrısı	1
Toplam	59

Akit Gazetesinde Amasra Maden kazasıyla ilgili 39 haber yayımlanmıştır. İncelenen haberlere bakıldığında tür çerçevesi olarak insanı ilgiye çerçevesine daha fazla yer verdiği görülmektedir. Söz konusu gazetede insani ilgiye 18, çatışmaya 8, ekonomik sonuçlar çerçevesine ise 2 haberde rastlanmıştır. Akit Gazetesinde konuya özgü çerçevelere bakıldığında kader çerçevesinin daha fazla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu çerçeve toplam 18 defa kullanılırken, şehit 12, devlet görev

başında 7, birlik çağrısı ise 1 defa tercih edilmiştir. Bu anlamda gazete haberlerini kurgularken kader çerçevesine fazlasıyla yer verdiği anlaşılmaktadır.

Yeni Akit haberlerinde yaşamını yitirmek/ ölmek/hayatını kaybetmek/ vefat 58, kader 76, şehit 32, Sabır 10 ve tedbir kelimeleri 4 kez kullanılmıştır.

Tablo 6: Birgün Gazetesinde Kullanılan Çerçeveler

Tür Çerçeveleri	
İnsani ilgi	6
Sorumluluk atfetme	5
Çatışma	12
Ekonomik Sonuçlar	8
Konuya Özgü Çerçeveler	
İhmal/tedbirsizlik	20
Kader söylemine tepki	12
Katliam/cinayet	22
Şehit söylemine tepki	2
Toplam	87

Birgün Gazetesinde Amasra Maden kazasıyla ilgili toplam 50 haber yayımlanmıştır. Gazete yapmış olduğu haberlerin 12'sinde çatışma çerçevesi kullanmıştır. Ekonomik sonuçlar 8, insani ilgi 6 ve sorumluluk atfetme çerçevelerinin 5 haberde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Birgün gazetesinde konuya özgü çerçevelere bakıldığında ihmal/tedbirsizlik ve katliam/cinayet çerçevelerinin hakim çerçeveler olduğu tespit edilmiştir. Tablo 6'ya göre katliam/cinayet 22, İhmal/tedbirsizlik 20, kader söylemine tepki 12, şehit söylemine tepki çerçevelerinin 2 defa kullanıldığı görülmektedir. Cinayet/katliam çerçevesi kazanın sebebinin maden ocağında iş güvenliği önlemlerinin

alınmamasından kaynaklandığını anlatan ihmal/tedbir çerçevesiyle birlikte kullanılmıştır.

Birgün Gazetesi haberlerinde facia /kaza 191, katliam/cinayet 97, protesto sözcükleri 7 kez haberlerde kullanılmıştır. Bunun yanında diğer gazetelerde olmayan çeşitli protestoların da haberlerde konu edildiği tespit edilmiştir.

Tablo 7: Gazetelerin Çerçeve Kullanımının Karşılaştırılması

Tür çerçeveleri	SABAH	YENİ ŞAFAK	YENİ AKİT	SÖZCÜ	KARAR	BİRGÜN
İnsani ilgi	31	11	18	12	23	6
Çatışma	4	2	8	9	16	12
Sorumluk atfetme	0	0	0	17	15	5
Ekonomik Sonuçlar	0	1	2	0	3	8
Toplam	35	14	28	38	57	31

Konuya özgü çerçeveler						
Şehit	22	6	12	4	0	0
Devlet görev başında	21	1	7	0	0	0
Kader	1	2	18	0	0	0
Birlik çağrısı	1	2	1	0	2	0
Şehit söylemine tepki	0	0	0	0	2	2
Kader söylemine tepki	0	0	0	18	4	12
İhmal/tedbirsizlik	1	0	0	35	34	20
Katliam/cinayet	0	0	0	9	18	22
Toplam	46	11	38	66	60	56
Toplam çerçeve	81	25	66	104	117	87

Yapılan haberlerde çerçevelerin daha iyi anlaşılması için Tablo 7’de incelenen bütün haberler karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Tür çerçeveleri bakımından gazetelerin ortak yönü Birgün Gazetesi hariç insani ilgi çerçevesinin en çok tercih edilen çerçeve olmasıdır. İnsani ilgi çerçevesi faciadan etkilenen kurbanlar ve aileleriyle duygusal özdeşlik kurmayı sağladığı için okuyucu ilgisini daha çok çekmekte ve haberciler tarafından daha çok tercih edilmektedir.

Tablo 7’de görüleceği gibi Sözcü ve Karar Gazetesi diğer gazetelere göre daha fazla haber çerçevesi kullanmıştır. Karar 117 ve Sözcü’de toplam 104 çerçeve tespit edilmiştir. Haber çerçevelerini en az kullanan haber sitesi ise Yeni Şafak ve Yeni Akit olmuştur. Tablo 7’ye göre Karar Gazetesi tür çerçevelerini en çok kullanan haber sitesi olmuştur. Tablo 7 genel olarak bakıldığında konuya özgü çerçevelerinin daha sık kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Konuya özgü çerçevelerin kullanımında ise gazetelerin iki zıt kutupta konumlandığı söylenebilir; bir kutupta Sabah, Yeni Şafak ve Yeni Akit Gazeteleri yer alırken karşı kutupta Karar, Sözcü ve Birgün Gazeteleri yer almaktadır. Sabah, Yeni Şafak ve Yeni Akit Gazeteleri Amasra maden kazası haberlerinde şehit, devlet görev başında, kader, ihmal/tedbirsizliği inkar, birlik çağrısı çerçevelerini kullanırken karşı tarafta yer alan Sözcü, Karar, Birgün Gazeteleri birkaç istisnası olmakla birlikte haber öykülerini şehit söylemine tepki, kader söylemine tepki, ihmal/tedbirsizlik, katliam/cinayet çerçeveleriyle kurmuşlardır. Tablo 7’ye göre bu kutuplaşmış haber söyleminin en bariz göstergesi ihmal/tedbirsizlik, katliam/cinayet ve kader söylemine tepki çerçevelerinin Sözcü, Karar, Birgün Gazetesinde çok sık kullanılması Sabah, Yeni Akit ve Yeni Şafak Gazetelerinde ise hiç kullanılmamasıdır. Benzer şekilde kader, devlet görev başında çerçevelerinin kullanımında ise tam tersi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Amasra maden kazası haberlerinde kullanılan çerçeveleri incelediğimiz araştırmamızda gazetelerin iki zıt konumda kaza haberlerini çerçevelediği ortaya çıkmıştır: Bir tarafta failin kader olduğunu, kazada hayatını kaybedenlerin şehit olduğunu, arama kurtarma faaliyetlerinde ve yaraların sarılmasında devletin çok hızlı

refleks göstererek kazanın bilançosunun ağırlaşmasını önlediğini anlatan diskur, karşı tarafta ise yaşanan kazalarda devletin gerekli önlemleri almakta ihmali olduğunu, yaşanan kazanın kader değil iş cinayeti olduğunu anlatan diskur. “Şehit”, “kader” ve “devlet görev başında” çerçeveleriyle kaza haberlerini çerçeveleyen Sabah, Yeni Şafak, Yeni Akit gazeteleri ilk grupta yer alırken, “kader söylemine tepki”, “cinayet/katliam” ve “ihmal-önlem/tedbirsizlik” çerçevelerini kullanan Sözcü, Birgün, Karar gazeteleri karşı kutupta yer almaktadır.

Yaptığımız çerçeveleme analizi sonucuna göre incelenen gazetelerin siyasi aktörlerle birlikte Amasra maden kazası olayı hakkında okuyucuların zihninde belli bir anlamın ortaya çıkmasına matuf bir çerçeve mücadelesine girdikleri söylenebilir. Zira Entman’a göre (2003) başarılı siyasi iletişim olayın, sorunun sunulmasında taraflardan birine yarar sağlarken diğer tarafa engel olacak şekilde algıların yönetilmesi için çerçeveleme yapmayı gerektirir. Bu mücadelede “şehit” “kader” “cinayet” “ihmal” gibi belli kelime ve ifade kalıpları tekrar tekrar ve birlikte kullanılarak metinlerde daha önemli hale getirilmiş; okuyucuların inanç sisteminde mevcut kalıplara hitap eden, belli bir tür kamusal söylem ile bağlantılı olan fikirlerin uyandırılması amaçlanmıştır. Zira bilinçli bir şekilde tercih edilen bu çerçevelerin her biri meselenin belirli bir yönünü vurgulayarak onu daha belirgin hale getirmiş, bu sayede okuyucuların bilişsel şemalarında daha erişilebilir ve uygulanabilir anlamların uyandırılıp konuya yönelik genel tutumunu etkilemeyi amaçlamıştır. Amasra maden kazası haberlerinde sık tekrar eden şehit, kader, cinayet, katliam, ihmal, tedbir sözcükleri “birer yorum paketi” olarak okuyucuda belli yönde bir anlayışı oluşturacak şekilde kullanılırken karşıt pozisyondaki alternatif-muhalif anlatıları göstermez. Bu nedenle Sabah, Yeni Şafak, Yeni Akit Gazeteleri haberlerinde kazada hayatını kaybeden madencilerin iş cinayetine kurban gittiğini anlatan “cinayet/katliam” “ihmal/tedbirsizlik” “kader söylemine tepki” çerçevelerine yer vermeyerek, Birgün, Sözcü ve Karar Gazeteleri de “kader” “tedbirsizliği inkar” çerçevelerine yer vermeyerek muhalif anlatıyı görünmez hale getirmiştir.

Gazetelerdeki kutuplaşmanın bir diğer örneği “ihmal/tedbirsizlik” çerçevesi karşısında “devlet görev başında” çerçevesi olmuştur. Sabah gazetesi yaşanan faciadan sonra devlet tarafından hızlı bir şekilde arama-kurtarma faaliyetlerinin gerçekleştiğini,

hayatını kaybeden ve yaralananların ailelerine aynı ve nakdi yardımların sağlandığı, yaralıların tedavisi süreçlerinin en iyi şekilde yapıldığını anlatan “devlet görev başında” çerçevesini kullanırken, karşı kutupta Sözcü, Birgün, Karar gazeteleri yaşanan kazanın önlem almamaktan kaynaklandığını, önceki maden kazalarına atıf yaparak Türkiye’nin maden kazalarında en ön sıralarda yer aldığını, eksikliklerin ve raporların göz ardı edildiğini içeren “ihmal/tehbirsizlik” çerçevelerini kullanmıştır.

Amasra maden kazası haberlerinin çerçeveleme analizinde ortaya çıkan önemli sonuçlardan birisi de gazetelerin çerçeve mücadelesinde en çok tercih ettikleri tür çerçevesinin insani ilgi çerçevesi olmasıdır. Geçmişte yapılan çerçeveleme araştırmalarının sonuçlarına göre de kaza, facia haberlerinde “insani ilgi” çerçevesi en sık tercih edilen çerçevedir (Bird, 1998). Zira çerçeveleme literatüründe habercilerin en sık kullandığı çerçevelerden biri olan “insani ilgi çerçevesi” dramatik bir çekiciliğe sahiptir.

Çerçevelemenin en temel işlevi meseleyi, problemi sorumluluk bağlamında tanımlamaktır. Medyada gerçekleşen Amasra kömür madeni kazası odaklı kamusal tartışmada da çerçeveleme mücadelesinin esas olarak sorumluluk atfetme ve sorumluluğu kabul etmeme ekseninde gerçekleştiği görülmektedir. Bir yandan risklerin öngörülüp önlemlerin planlanması temel yönetsel sorumluluklardan kabul edilirken, öte yandan kaza kavramı, kontrol edilemeyen doğa şartlarının öngörülmesi ve önlemleri aşma gücüne atıfta bulunmaktadır. Bu çerçeveleme mücadelesinde, kaza çerçevesinin yerel kültüre özgü kader, şehadet gibi kültürel türevlerinden destek aradığı, bunun sonucunda çerçeveleme mücadelesinin bu kavramları içine aldığı görülmektedir.

Diğer yandan insani ilgi çerçevesinin, sorunu sorumluluk atfetme temelinde tanımlayabilmesi için, bir çerçeveleme ögesi daha barındırmak zorundadır. Bu, genellikle kurbanların ağzından veya diğer aktörlerin beyanlarından seçilen yargısal çerçevelerdir. Ancak bu tür çerçevesine bir sorumluluk atfı eşlik etmediğinde, medya aktörünün taraf olmadan haberi vermeyi, yani zayıf çerçeveleme yapmayı tercih ettiğinin bir göstergesi olmaktadır.

KAYNAKLAR

- ADAY, Sean M.H. (1999). Public Journalism and the Power of the Press: Exploring the Framesetting Effects of the News, University of Pennsylvania, USA
- BENNETT, L. W. (1990). Toward a Theory of Press-State Relations in the U.S., Journal Of Communication, 40.
- BENNETT, L.W. (1995). News: The Politics of Illusion, New York: Longman
- BIRD, S. E. (1998). News We Can Use: An Audience Perspective On The Tabloidisation Of News İn The United States, Javnost-the Public, 5(3), 33-49.
- De VREESE, C.H., PETER, J. & Semetko H.A. (2001). Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross-National Comparative Study of Frames in the News, Political Communication, Vol. 18
- De VREESE, C. H. (2005). News framing: Theory and typology, Information Design Journal Document Design, 13(1), 48-59
- ENTMAN, R.M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm, Journal of Communication, Vol.43, No. 4.
- ENTMAN, R.M. (2003). Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11, Political Communication, Vol. 20
- GAMSON, W.A. & MODIGLIANI, W. (1989). News as Framing, American Behavioral Scientist, vol. 33.
- GAMSON, W.A- CROTEAU, D.- HOYNES, W. & SASSON, T. (1992). Media Images and the Social Construction of Reality, Annual Review of Sociology, vol:18.
- GITLIN, T. (1980). The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left. Berkeley, CA, Los Angeles, University of California Press.
- GOFFMAN, E. (1974). Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience, Boston: Northeastern University Press.

ÖZARSLAN, Hüseyin; YETKİNER, Beyler ve GÜRAN, M. Salih (2023). **Türk Basınında Çerçeveleme Mücadelesi: Amasra Maden Kazası Haberlerinin Çerçeveleme Analizi**. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 11 (2), 1212-1240

IYENGAR, S (1987). Television News and Citizens' Explanations of National Affairs, *American Political Science Review*, vol: 81.

IYENGAR, S. (1989). How Citizens Think About National Issues: A Matter of Responsibility, *American Journal of Political Science*. vol: 33(4).

McCOMBS, M. & SHAW, D.L. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media, *Public Opinion Quarterly*, Vol: 36(2).

McLEOD, J.M.- KOSICKI, G.M. & McLEOD, D.M. (1994). The Expanding Boundaries of Political Communication Effects, Ed: J. Bryant ve D.. Zillman, *Media effects: Advances in theory and research*, Hillsdale

NORRIS, P. (1995). The Restless Searchlight: Network News Framing of the Post-Cold War World, *Political Communication*, vol. 12.

NELSON, T. E. – CLAWSON, R. A. & OXLEY, Z. M. (1997). Media Framing of a Civil Liberties Conflict and its Effect on Tolerance, *The American Political Science Review*, vol. 91(3)

PAN, Z. & KOSICKI, G. M. (1993). Framing Analysis: An Approach to News Discourse, *Political Communication*, vol: 10

PRICE, V.- TEWKSBURY, D. & POWERS, E. (1997). Switching Trains of Thought: The Impact of News Frames on Reader's Cognitive Responses, *Communication Research*, 24, No.5 (Special Issue: Cultural Variability in Communication).

REESE, S.D. (2001). Framing Public life: A Bridging Model for Media Research. Ed: S. D. Reese, O. H. Gandy ve A.E. Grant, *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

SNOW, D.A. & Benford, R.D. (1988). Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization, *International Social Movement Research*, vol. 1.

TANKARD, Jr. J.W. (2001). The Empirical Approach to the Study of Media Framing, Ed: S.D. Reese, O. H. Gandy ve A. E. Grand, *Framing Public Life*:

ÖZARSLAN, Hüseyin; YETKİNER, Beyler ve GÜRAN, M. Salih (2023). **Türk Basınında Çerçeveleme Mücadelesi: Amasra Maden Kazası Haberlerinin Çerçeveleme Analizi**. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 11 (2), 1212-1240

Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World, , Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

TUCHMAN, G. (1978). *Making News: A Study in the Construction of Reality*, New York: Free Press.

Web Kaynakları

ATAR, F. "ŞEHİD", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sehid#1> (17.11.2022).

Birgün, (2022). <https://www.birgun.net/haber/41-canin-sorumlusu-kadermis-406428> 15.11.2022 tarihinde erişildi.

Birgün, (2022). <https://www.birgun.net/haber/is-cinayetleri-sermayenin-daha-fazla-kar-hirsindan-406518> 14.11.2022 tarihinde erişildi

Birgün, (2022). <https://www.birgun.net/makale/kadere-bak-406516>, 14.11.2022 tarihinde erişildi

Karar , (2022). <https://www.karar.com/guncel-haberler/babacandan-erdogana-kader-yaniti-once-tedbir-sonra-allahin-takdiri-1696906> 15.11.2022 tarihinde erişildi

Sabah. (2022). https://m.sabah.com.tr/gundem/2022/10/15/bartindaki-maden-ocagi-patlmasinda-zamana-karsi-yaris-maden-iscisi-o-anlari-anlatti/amp?paging=5&utm_source=haberindevami&utm_medium=haberindevami&utm_campaign=haberindevami 15.11.2022 tarihinde erişildi

Sabah. (2022). <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/son-dakika-turkiye-bartindaki-maden-sehitlerini-ugurladi-bu-kare-yurek-dagladi-anne-bak-babam> 14.11.2022 tarihinde erişildi

Sabah. (2022). <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/15/maden-iscileri-o-anlari-anlatti-maden-sehidi-5-gun-once-baba-olmus> 15.11.2022 tarihinde erişildi

Sabah. (2022). <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/16/devlet-jet-hiziyla-seferber-oldu> 14.11.2022 tarihinde erişildi

- Sabah (2022) <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/18/son-dakika-bakan-bozdag-adalet-bakaninin-kuran-okumasi-laiklikle-iliskilendirilemez> 15.11.2022 tarihinde erişildi
- Sözcü, (2022). <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/bartindaki-maden-ocaginda-sayistay-patlama-uyarisinda-bulunmus-7420041/> 14.11.2022 tarihinde erişildi
- Sözcü, (2022). <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/erdoganin-kader-soylemine-tepki-bunu-tekrar-yasamak-kader-olamaz-7425241/>
- Sözcü, (2022). <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/hayatini-kaybeden-madenci-bir-hafta-once-uyardi-iddiasi-havalandirmanin-bakim-zamani-gelmisti-ama-yapilmadi-7421009/> 15.11.2022 tarihinde erişildi
- Sözcü, (2022). <https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/maden-faciasinda-sensor-kuskusu-7422177/> 15.11.2022 tarihinde erişildi
- Sözcü, (2022). <https://www.sozcu.com.tr/sozcutv/playlist/sozcutv-homepage/video/maden-ocaginda-calisan-isciler-patlama-anini-anlattix8ej5o5/> 14.11.2022 tarihinde erişildi
- Yeni akit, (2022). <https://www.yeniakit.com.tr/haber/baskan-erdoganin-sozleri-sonrasi-vatandaslar-yeniden-arastirmaya-basladi-1699605.html> 14.11.2022 tarihinde erişildi
- Yeni akit, (2022). <https://www.yeniakit.com.tr/haber/hani-sansur-var-di-kocasakal-genis-genis-konustular-1699658.html>, 14.11.2022 tarihinde erişildi
- Yeni şafak, (2022). <https://www.yenisafak.com/gundem/bartin-amasra-maden-sehidi-enes-aydin-kimdir-kac-yasındaydı-nerelidir-enes-aydin-nasil-ve-nerede-sehit-oldu-3864502> 14.11.2022 tarihinde erişildi

Yazarların çalışmaya katkı oranları eşittir.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.